

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และการวิจัยเป็นฐาน (CCR) เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูหลักสูตรการวัดประเมิน และวิจัยทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Enhancing Learning Process by Integrating Contemplative Education Coaching System and Research Base Learning (Ccr) to Strengthen Teacher's Competencies in Educational Measurement Evaluation and Research Program, Faculty of Education, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

สิริกอร์ ไตสตี,

ทิตยา สิทธิโสภาสกุล และ วิเชียร อินทรสมพันธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Sirikorn Tosati,

Thittaya Sitthisopasakul and Wichian Intarasompun

Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail : Sirikorn.to@bsru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) พัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยบูรณาการแนวคิด CCR ในการเสริมสร้างสมรรถนะครูหลักสูตรการวัดประเมินและวิจัยทางการศึกษา 2) ศึกษาผลการใช้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินการพัฒนาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการเลือกเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย คณาจารย์ประจำหลักสูตรการวัดประเมินและวิจัยทางการศึกษาจำนวน 5 คน นักศึกษาหลักสูตรการวัดประเมินและวิจัยทางการศึกษาจำนวน 18 คน ครูพี่เลี้ยงจากสถานศึกษาเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพจำนวน 18 คน เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินสมรรถนะ ผลวิจัยสรุปได้ ดังนี้

ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 2 ระยะ รวม 6 กิจกรรม ได้แก่ ระยะที่ 1 เข้าใจ: บริบท มี 2 กิจกรรมคือ 1.1) เตรียมความพร้อมก่อนที่จะไปฝึกปฏิบัติวิชาชีพครูในสถานศึกษา (Practicum 1) 1.2) ประชุม แลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างความเข้าใจระหว่างคณาจารย์ นักศึกษา ครูพี่เลี้ยงก่อนออกไปฝึกปฏิบัติวิชาชีพครูในสถานศึกษา (Practicum 1) ระยะที่ 2 เข้าถึง พัฒนา มี 4 กิจกรรมคือ 2.1 นำแนวคิดกระบวนการ Contemplative Education Coaching และ Research Based Learning (CCR) ไปปรับใช้ในการเรียนการสอนรายวิชาเอก จำนวน 2 รายวิชา 2.2) ฝึกปฏิบัติการชั้นสังเกต แลกเปลี่ยนเรียนรู้

สะท้อนผลการปฏิบัติ 2.3) ปลุกฝังวิถีวิจัยให้กับนักศึกษาผ่านการทำวิจัยตนเอง 2.4) ถอดบทเรียนและฝึกปฏิบัติการเติมเต็มเสริมสร้างทักษะการออกแบบการเรียนการสอน

ผลการใช้กระบวนการเรียนรู้ฯ พบว่า นักศึกษาครูเกิดการพัฒนาสมรรถนะที่ดีขึ้น ทุกด้าน ในส่วนของคณาจารย์ในบทบาทของอาจารย์นิเทศ รวมถึงครูพี่เลี้ยง ได้รับการฝึกฝนให้มีความรู้ และทักษะในสมรรถนะเกี่ยวกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และการวิจัยเป็นฐาน (CCR) ที่เพิ่มมากขึ้นตามการรับรู้ของตนเอง

คำสำคัญ: สมรรถนะครู; จิตตปัญญาศึกษา; ระบบพี่เลี้ยง; การวิจัยเป็นฐาน

Abstracts

The objective of this study were (1) to enhance Learning Process by integrating Contemplative Education Coaching System and Research Base Learning (CCR) to strengthen teacher's competencies in Educational Measurement Evaluation and Research Program and. (2) to study the results of using Learning process by integrating Contemplative Education Coaching system and Research Base Learning (CCR) that lead to Professional Learning Community (PLC) establishment. To meet the objective above, data collection was conducted by developed and collected by purposive sampling 5 teachers and 18 students of Educational Measurement Evaluation and research Program, 18 mentor teachers from internship school network, using observation, interview, competency assessment method. The results of the study were as follow:

The result of Enhancing Learning Process (CCR) was comprised of 2 stages, included total 6 activities which are, the 1st stage: stage of comprehension, there were 2 activities that are 1.1) Preparing for the readiness before the students will be a student teacher (Practicum1) there. 1.2) Arranged the meeting between teacher, student, mentor teacher to exchange of knowledge and experience with the internship school as a student teacher (Practicum1). The 2nd stage: insight and develop stage, there were 4 activities included 2.1) applied the concept of CCR process to two major courses 2.2) observation practice, exchanged of knowledge and received performance feedback. 2.3) cultivate student the research process through students themselves 2.4) Lesson learned and practice to enhancing the skill of instructional design by integrating CCR.

The result of using Learning process by integrating CCR that lead to Professional Learning Community (PLC) establishment found that student teacher's competencies have improved and developed in all aspect area. Advisor and the mentor teacher also were educated to increase of knowledge and skills in ability related to concept of CCR which was increased according to their own perception.

Keywords: Teacher's Competencies; Research-base; Contemplative, Coaching System

บทนำ

สถานการณ์ด้านมาตรฐานวิชาชีพครูได้มีความเปลี่ยนแปลง เน้นการปฏิรูปครู ยกฐานะให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยปฏิรูประบบการผลิตครูให้มีคุณภาพทัดเทียมกับนานาชาติ สร้างแรงจูงใจให้คนเรียนดี และมีคุณธรรมเข้าสู่วิชาชีพครู ปรับหลักสูตรจาก 5 ปี เป็นหลักสูตร 4 ปี ที่มุ่งเน้นสมรรถนะ ประกอบกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีนโยบายในการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน ผ่านโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล (World Class Standard School) ซึ่งเป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษาที่นำมาใช้เป็นมาตรการเร่งด่วนในการยกระดับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานเทียบเท่าสากล ผู้เรียนมีศักยภาพและความสามารถแข่งขันทัดเทียมกับผู้เรียนของนานาชาติ (สำนักบริหารงานกรมมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2553 : 2) โดยโรงเรียนมาตรฐานสากลมีจุดเน้น คือส่งเสริมให้ผู้เรียนมีศักยภาพเป็นพลโลก (World Citizen) ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากลจะต้องมีการดำเนินการทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพวิชาการ ด้านคุณภาพของครู และด้านคุณภาพการวิจัยและพัฒนา ซึ่งมีตัวชี้วัดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยดังนี้ 1) ด้านคุณภาพวิชาการ โรงเรียนจะต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสาระการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent Study: IS) 2) ด้านคุณภาพของครู นั้นจะต้องใช้กระบวนการวิจัย สื่อหรือนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนในทุกปี การศึกษา 3) ด้านการวิจัยและพัฒนา โรงเรียนจะต้องดำเนินการทำวิจัยทั้งการวิจัยพัฒนาการบริหารและการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนในทุกปีการศึกษา

สาระการเรียนรู้การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent Study: IS) เป็นรายวิชาใหม่ในโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล (World class standard school) เป็นรายวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นหลักการสำคัญในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน และส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์องค์ความรู้ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และพัฒนาทักษะทางวิชาการของนักเรียนอย่างเป็นระบบ

สาขาวิชาการประเมินผลและวิจัยทางการศึกษาได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรการวัดประเมินผลและวิจัยทางการศึกษาเพื่อผลิตครูผู้สอนในสาระการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent study: IS) ในโรงเรียนมาตรฐานสากล และมุ่งผลิตครูผู้ช่วย 2 สาขาวิชา ได้แก่ ครูผู้ช่วยด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา และครูผู้ช่วยด้านวิจัยทางการศึกษา ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่มีความสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพ และในการผลิตครู ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้อิงฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education; CBE) นับเป็นความท้าทายของสถาบันผลิตครูในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อผลิตครูที่ตอบโจทย์ความต้องการของสังคม สภาคุณบัณฑิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้ออกแบบนวัตกรรมการผลิตและพัฒนาครู ด้วยกระบวนการ Contemplative Education (จิตตปัญญาศึกษา) Coaching และ Research Based Learning (CCR) ขึ้น เพื่อพัฒนาอาจารย์ผู้สอนนักศึกษาครู ร่วมกับครูพี่เลี้ยงในสถานศึกษา ในการเตรียมนักศึกษา ก่อนฝึกปฏิบัติวิชาชีพ

จากการสืบค้นคำว่า “สมรรถนะครู” ใน E-library ของ สกว. พบงานวิจัย R&D & วิชาการ และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจำนวน 3 รายการ ได้แก่ 1) การศึกษาของอรจรีย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2557 : 34) ศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) การศึกษาของชาญชัย ศุภอรรถกร และคณะ (2556 : 43) ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะแก่ครูผู้สูงอายุในการใช้ ICT เพื่อสนับสนุนงานบริหารและงานการเรียนการสอน กรณีศึกษา : โรงเรียนบ้านธาตุ ตำบลแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และ 3) การศึกษาของกุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ และคณะ (2553 : 29) ศึกษาความร่วมมือของเครือข่ายสถาบันการศึกษาเพื่อหนุนเสริมคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งทั้ง 3 งาน มีความเฉพาะในวิธีการและกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ได้ เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาสมรรถนะครู ความร่วมมือของเครือข่ายเพื่อหนุนเสริมคุณภาพการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามยังไม่มีการศึกษาสมรรถนะครูโดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และการวิจัยเป็นฐาน (CCR) ผู้วิจัยจึงสนใจนำกระบวนการ Contemplative Education (จิตตปัญญาศึกษา) Coaching และ Research Based Learning (CCR) มาใช้ออกแบบการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครู โดยนำร่องนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรการวัดประเมินและวิจัยทางการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ระหว่างอาจารย์ผู้สอนในคณะครุศาสตร์ ผู้บริหาร ครูพี่เลี้ยงในสถานศึกษาเครือข่าย และนักศึกษาครู เพื่อประโยชน์อย่างยั่งยืน อันจะส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยบูรณาการแนวคิด CCR ในการเสริมสร้างสมรรถนะครูหลักสูตรการวัดประเมินและวิจัยทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
2. เพื่อศึกษาผลการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยบูรณาการแนวคิด CCR ที่นำไปสู่การเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และการวิจัยเป็นฐาน (CCR) เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูหลักสูตรการวัดประเมินและวิจัยทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีกระบวนการวิจัย 2 ระยะ **ระยะที่ 1** พัฒนาการเรียนรู้ฯ โดย 1) ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้อง (Focus Group) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ ตลอดจนนำข้อมูลมาร่าง/ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ฯ 2) ตรวจสอบความเหมาะสมของกระบวนการฯ และเครื่องมือต่างๆ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ทำการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ 3) เตรียมความพร้อมในการนำกระบวนการเรียนรู้โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และการวิจัย

เป็นฐาน (CCR) เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูหลักสูตรการวัดประเมินและวิจัยทางการศึกษาไปใช้ แหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา **ระยะที่ 2** นำกระบวนการเรียนรู้ โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และการวิจัยเป็นฐาน (CCR) เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูหลักสูตรการวัดประเมินและวิจัยทางการศึกษาไปใช้ โดย 1) นำกระบวนการเรียนรู้โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และการวิจัยเป็นฐาน (CCR) เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูหลักสูตรการวัดประเมินและวิจัยทางการศึกษา ที่พัฒนาขึ้น ไปใช้ โดยมีแผนการดำเนินการ และการกำกับ ติดตามผลที่ชัดเจน 2) ศึกษาสมรรถนะครู นักศึกษาครู ครูพี่เลี้ยง และนักเรียน หลังใช้กระบวนการเรียนรู้โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และการวิจัยเป็นฐาน (CCR) ด้วยเครื่องมือที่คณะวิจัยและทีมเครือข่าย ร่วมกันพัฒนา และ 3) ประชุม สนทนากลุ่ม แลกเปลี่ยนแนวคิด สะท้อนผล การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และ ถอดบทเรียนที่ได้รับ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ 1) คณาจารย์/ผู้สอน/เคยสอนนักศึกษาหลักสูตรการวัดประเมิน และวิจัยทางการศึกษา จำนวน 5 คน จากประชากรทั้งหมด 23 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการคัดเลือก ตามเกณฑ์คือ (1) สอน/เคยสอนนักศึกษาชั้นปีที่ 2 หลักสูตรการวัดประเมินและวิจัยทางการศึกษา (2) ยินยอมและสมัครใจเข้าร่วมโครงการ 2) ครูพี่เลี้ยงในสถานศึกษาเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวน 16 คน ได้มาจากการคัดเลือกตามเกณฑ์คือ (1) เป็นครูพี่เลี้ยงในสถานศึกษาเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่ คณาจารย์ในข้อ 1) ไปนิเทศ (2) ยินยอมและสมัครใจเข้าร่วมโครงการ โดยคณะวิจัยประสานผ่านไปยัง โรงเรียนเครือข่าย สอบถามความสมัครใจและความต้องการเข้าร่วมโครงการ 3) นักศึกษาหลักสูตรการวัด ประเมินและวิจัยทางการศึกษา ชั้นปีที่ 2 จำนวน 18 คน ได้มาจากการคัดเลือกนักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชา การวัดประเมินและวิจัยทางการศึกษาทุกคนทั้งชั้นปี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสังเกตการเข้า ร่วมกิจกรรม 2) แบบสัมภาษณ์ความรู้สึก ความคิดเห็น สิ่งที่ได้เรียนรู้ 3) สมุดบันทึกการเรียนรู้ (Diary) 4) แบบประเมินสมรรถนะการบูรณาการแนวคิด CCR (สำหรับครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศ ทำการประเมิน ตนเอง) และ 5) แบบประเมินสมรรถนะการบูรณาการแนวคิด CCR (สำหรับครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศ ทำ การประเมินสมรรถนะของนักศึกษา) และให้คะแนนตามเกณฑ์ โดยแบบประเมินสมรรถนะ มีขั้นตอนการ สร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

- 1.1 ศึกษาทฤษฎี ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบ ประเมินสมรรถนะ
- 1.2 กำหนดองค์ประกอบรายการประเมิน
- 1.3 ดำเนินการสร้างแบบฝึกประเมิน และเกณฑ์การให้คะแนน Rubric สำหรับนักศึกษาครู อาจารย์นิเทศ ครูพี่เลี้ยง
- 1.4 นำแบบประเมิน ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านเป็นผู้ตรวจสอบ เพื่อขอคำแนะนำมาปรับปรุงแก้ไขส่วนที่บกพร่อง

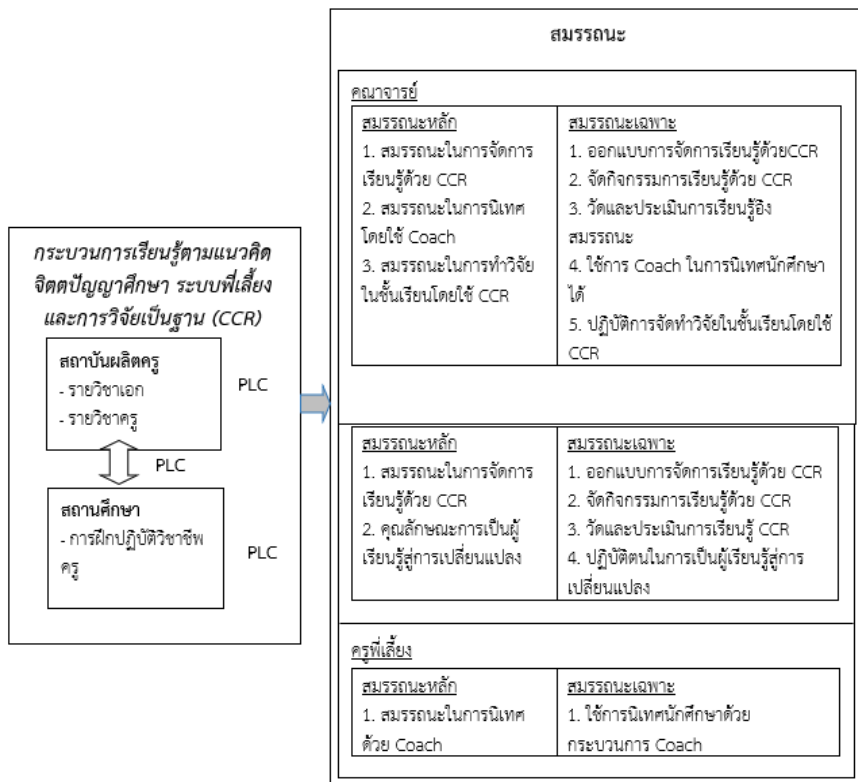
1.5 ดำเนินการแก้ไขและปรับปรุงแบบฝึกทักษะ และหาความตรงเชิงเนื้อหา (IOC : Index of Item Objective Congruence) โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณา คือ

เห็นว่าสอดคล้อง	ให้คะแนน	+1
ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน	0
เห็นว่าไม่สอดคล้อง	ให้คะแนน	-1

นำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence) ของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง แล้วเลือกค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ซึ่งทุกข้อรายการมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00

กรอบแนวคิดในการวิจัย

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงตลอดจนเชื่อมั่นในนวัตกรรมการผลิตและพัฒนาครูที่สภาคณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้ออกแบบขึ้น จึงวางแผนนำกระบวนการ **Contemplative Education** (จิตตปัญญาศึกษา) **Coaching** และ **Research Based Learning (CCR)** มาใช้ออกแบบการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครู รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ระหว่างอาจารย์ผู้สอนในคณะครุศาสตร์ ผู้บริหาร ครูที่เลี้ยงในสถานศึกษาเครือข่าย และนักศึกษาครู มีรายละเอียดดังรูปที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยบูรณาการแนวคิด CCR ในการเสริมสร้างสมรรถนะครูหลักสูตรการวัดประเมินและวิจัยทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ในการออกแบบกิจกรรม ได้ทำการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำแนวคิดกระบวนการ Contemplative Education (จิตตปัญญาศึกษา) Coaching และ Research Based Learning (CCR) มาปรับใช้ ได้กระบวนการเรียนรู้ 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 เข้าใจ: บริบท ระยะนี้เป็นการศึกษา สังเกต วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน บริบทของโรงเรียน ครูที่เลี้ยง และนักศึกษา โดยมีกิจกรรมคือ

1.1) เตรียมความพร้อมนักศึกษา ครูที่เลี้ยง โดยคณาจารย์วิเคราะห์ข้อมูลนักศึกษา นักศึกษาทำความเข้าใจ ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน บริบทของโรงเรียนที่จะไปออกฝึกปฏิบัติวิชาชีพครูในสถานศึกษา (Practicum 1)

1.2) ประชุมคณาจารย์ นักศึกษาและครูที่เลี้ยง แลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างความเข้าใจระหว่างคณาจารย์ นักศึกษาก่อนออกไปฝึกปฏิบัติวิชาชีพครูในสถานศึกษา(Practicum 1)

ระยะที่ 2 เข้าถึงและพัฒนา

2.1) นำแนวคิดกระบวนการ Contemplative Education (จิตตปัญญาศึกษา) Coaching และ Research Based Learning (CCR) ไปปรับใช้ในการเรียนการสอนรายวิชาเอก ภาคเรียนที่ 2/2562 จำนวน 2 รายวิชา คือ วิชาการประเมินผลการศึกษาขั้นพื้นฐาน และรายวิชาการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ในชุมชน

รูปที่ 2 บรรยากาศการบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญากับการเรียนในรายวิชาเอก

2.2) ฝึกปฏิบัติการขั้นสังเกต แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนผลการปฏิบัติกับครูที่เลี้ยงในสถานศึกษารวมทั้งเพื่อนนักศึกษา และอาจารย์นิเทศ สร้างสัมพันธภาพ ความไว้วางใจ การเปิดใจ การฟังอย่างลึกซึ้ง

2.3) ปลุกฝังวิถีวิจัยให้กับนักศึกษาผ่านการทำวิจัยตนเอง (การบันทึกสะท้อนผ่าน Diary) เปิดโอกาสให้คิดวิเคราะห์ ทดลอง เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีกิจกรรมคือวิจัยตนเอง (สำหรับนักศึกษา) ซึ่งนำแนวคิดการวิจัยปฏิบัติการ (PAOR) มาออกแบบ มีการฝึกปฏิบัติผ่านกิจกรรมย่อย 3 กิจกรรม ได้แก่

1) วิเคราะห์ตน: ค้นหาเป้าหมาย : SMART Goals กิจกรรมที่จะทำให้นักศึกษาได้มีโอกาส ทบทวน คิดวิเคราะห์ตนเอง และวางเป้าหมายเพื่อการพัฒนาตนเอง

2) ค้นให้พบชมทรัพย์ในตน: My Beings กิจกรรมที่จะทำให้นักศึกษาได้ค้นหาคุณสมบัติที่ดี ของตนเอง ก้าวข้ามข้อจำกัด ปัญหาอุปสรรคต่างๆในใจ

3) ออกแบบชีวิตด้วยตนเอง: Design My life กิจกรรมที่จะทำให้นักศึกษาได้วางแผน ออกแบบการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาตนเองในด้านที่ต้องการ

รูปที่ 3 ภาพกิจกรรมวิจัยตนเอง

ทั้งนี้นักศึกษาจะต้องจดบันทึกการเปลี่ยนแปลงจากการวิจัยตนเอง และส่งสมุดบันทึกการสะท้อนคิด (Diary) เพื่อให้คณาจารย์ให้ข้อมูลป้อนกลับ ให้ข้อเสนอแนะ ติดตามช่วยเหลือ 3 ครั้ง หลังสิ้นสุดการบันทึก ในแต่ละสัปดาห์ รวม 3 สัปดาห์

2.4) ถอดบทเรียนและฝึกปฏิบัติการเติมเต็มเสริมสร้างทักษะการออกแบบการเรียนการสอนโดย บูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และการวิจัยเป็นฐาน (CCR) (สำหรับนักศึกษา คณาจารย์ ครูพี่เลี้ยง)

รูปที่ 4 ฝึกปฏิบัติการเติมเต็มเสริมสร้างทักษะการออกแบบการเรียนการสอน

ผลการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยบูรณาการแนวคิด CCR ที่นำไปสู่การเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) สรุปข้อค้นพบได้ดังนี้

บทเรียน ทักษะที่เกิดขึ้นกับนักศึกษา

(1) ทักษะการสื่อสาร

“ได้รู้ในมุมมองของตัวเองค่ะ ว่าตัวเองแล้วลึๆ คิดอะไรแบบไหน และปัจจุบันที่เป็นอยู่ตัวเองเป็นหมาป่า หรือยีราฟ และในการพูดแบบโค้ช พูดให้ดูมีหลักการมากยิ่งขึ้นทำให้คิดหนักเลยเวลาที่พูดออกไป แต่หนูก็ชอบค่ะทำให้ได้คิดดีค่ะ โดยภาพรวมทุกกิจกรรมมันมีความหมายที่ดีแตกต่างกันไปค่ะ หนูชอบทุกกิจกรรมเลยค่ะ”

ST04 (สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

“การสื่อสารที่ชัดเจนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคนเป็นครู การCoach ที่ทรงพลังเพื่อสื่อถึงนิสัย ความคิดของตัวเอง”

ST06 (สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

“เรียนรู้มารยาทในการฟัง วิธีการฟัง การพูด มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป้าหมายในชีวิตของคู่หู ได้รับรู้ความรู้สึกของเพื่อนและแสดงความรู้สึกของตนเอง เข้าใจวิธีการสื่อสารภาษาหมาป่ากับยีราฟ ทำให้เราสามารถนำมาปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เกิดการเรียนรู้ในการเลือกใช้คำพูดแต่ละสถานการณ์”

ST13 (สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

(2) การมีเป้าหมายในชีวิต ค้นพบและเข้าใจตนเอง

“ได้เรียนรู้ตัวตนของเราว่าเราอยู่เพื่อใคร เราชอบอะไร เราถนัดอะไร และเป้าหมายของเราคืออะไร ซึ่งในความรู้สึกของหนูกิจกรรมที่เข้าร่วมเป็นกิจกรรมที่ดีและมีประโยชน์มากๆ คือเป็นกิจกรรมที่ทำให้เราได้เรียนรู้และค้นพบตัวเองมากขึ้น”

ST02 (สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

“ค้นพบตัวเองอีกอย่างคือวันนี้เรามีชีวิตอยู่ไปเพื่ออะไร ทำให้เรารู้ว่าในหนึ่งวันของเรานั้นควรใช้ชีวิตเพื่อสิ่งไหนทำอะไร เพื่อใคร ได้เรียนรู้ว่าเป้าหมายในชีวิตของเราจะสำเร็จคือเราต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนแล้วตั้งใจทำแล้วเราต้องมีการวางแผน...จะทำอะไรและควรทำอย่างไรถึงจะประสบความสำเร็จ”

ST02 (สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

(3) เข้าใจความเป็นครู สามารถนำไปใช้ประกอบวิชาชีพครู

“เราคิดว่าเข้าใจคำว่าครูในความหมายของเราคืออะไร”

ST02 (สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

“ได้การฝึกคิด วิเคราะห์ ฝึกสมาธิ การทำงานร่วมกัน ฯลฯ รวมไปถึงยังได้การ coach คือเทคนิควิธีการที่เราจะนำไปใช้ในวิชาชีพได้”

ST12 (สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

(4) กล้าแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ไว้วางใจกัน

“ความไว้วางใจของคนเราไม่ค่อยมี แต่ในวันนั้นเราสามารถบอกเป้าหมายให้กับเพื่อนของเราได้ ซึ่งหมายความว่าเรามีความไว้วางใจเพื่อนในระดับหนึ่ง”

ST06 (สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

“หนูได้รู้จักเพื่อนอีกด้านหนึ่งที่ไม่เคยได้ถามไม่เคยได้สนใจพอมีกิจกรรมนี้มันทำให้หนูได้เข้าใจและได้มองย้อนกลับมาตัวเองว่ามีบางอย่างที่เราก็มีความคิดที่คล้ายกันเป็นการคิดที่หนูรู้สึกเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น”

ST17 (สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

(5) เข้าใจในความแตกต่าง

“การคิดและการมองในหลายๆแง่มุม ว่าทุกคนนั้นต่างมีความคิดที่ไม่เหมือนกัน เรายังสามารถนำความคิดของทุกคนมาใช้หรือปรับปรุงในสิ่งที่เราไม่มีอีกด้วย”

ST12 (สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

(6) ฝึกสติ

“ได้ฝึกสมาธิ ฯลฯ.....คือเทคนิควิธีการที่เราจะนำไปใช้ในวิชาชีพได้”

ST12 (สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

(7) รู้กระบวนการวิจัย

“เรียนรู้การเขียนกระบวนการวิจัย สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน”

ST13 (สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

บทเรียน ทักษะที่เกิดขึ้นกับคณาจารย์ ครูพี่เลี้ยง

คณาจารย์ ครูพี่เลี้ยง เข้าใจตนเอง รับฟังเสียงภายในของตนเอง รู้เป้าหมาย เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตการเป็นครู มีพื้นที่ปลอดภัยกล้าที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เข้าใจ ยอมรับในศักยภาพ ความสามารถ ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ได้ฝึกการ Coach การพูดสื่อสาร และการฟังอย่างลึกซึ้ง สามารถออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับจิตตปัญญา

และจากการประเมินสมรรถนะนักศึกษาครูทั้ง 4 ด้าน พบว่า นักศึกษาครูเกิดการพัฒนาสมรรถนะที่ดีขึ้น ทั้งด้านค่านิยมและคุณลักษณะความเป็นครู ความรู้และศาสตร์การสอน การปฏิบัติงานในหน้าที่ครู ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ยระดับสมรรถนะนักศึกษาคู

ระยะการประเมินด้วย กระบวนการบูรณาการ แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และการวิจัย เป็นฐาน (CCR)		คะแนนเฉลี่ยระดับสมรรถนะนักศึกษาคู			
		ค่านิยมและ คุณลักษณะความเป็น ครู (5 คะแนน)	ความรู้และ ศาสตร์การสอน (5 คะแนน)	การปฏิบัติงาน ในหน้าที่ครู (5 คะแนน)	ความสัมพันธ์ กับผู้ปกครอง และชุมชน (5 คะแนน)
ก่อนการ พัฒนา	Mean	2.56	1.94	2.11	1.78
	SD	0.51	0.54	0.76	0.43
หลังการ พัฒนา	Mean	3.89	3.56	3.83	3.44
	SD	0.47	0.51	0.38	0.51

จากการประเมินสมรรถนะอาจารย์นิเทศ ครูพี่เลี้ยง พบว่า เมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมการบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และการวิจัยเป็นฐาน (CCR) อาจารย์นิเทศได้รับการฝึกฝนให้มีความรู้และทักษะในสมรรถนะเกี่ยวกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และการวิจัยเป็นฐาน (CCR) ที่เพิ่มมากขึ้นตามการรับรู้ของตนเอง รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 คะแนนเฉลี่ยระดับสมรรถนะครูพี่เลี้ยง

ระยะการประเมินด้วย กระบวนการบูรณาการ แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และการวิจัย เป็นฐาน (CCR)		คะแนนเฉลี่ยระดับสมรรถนะครูพี่เลี้ยง			
		ค่านิยมและ คุณลักษณะความเป็น ครู (5 คะแนน)	ความรู้และ ศาสตร์การสอน (5 คะแนน)	การปฏิบัติงาน ในหน้าที่ครู (5 คะแนน)	ความสัมพันธ์ กับผู้ปกครอง และชุมชน (5 คะแนน)
ก่อนการ พัฒนา	Mean	3.35	3.59	3.41	3.35
	SD	0.49	0.51	0.51	0.49
หลังการพัฒนา	Mean	4.59	4.65	4.53	4.41
	SD	0.51	0.49	0.51	0.51

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยบูรณาการแนวคิด CCR ในการเสริมสร้างสมรรถนะครูหลักสูตร การวัดประเมินและวิจัยทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มี 2 ระยะ ได้แก่ **ระยะที่ 1** เข้าใจ: บริบท **ระยะที่ 2** เข้าถึงและพัฒนา มีกิจกรรมสำคัญ 6 กิจกรรม กิจกรรมหนึ่งที่ถูก ออกแบบมาเพื่อให้นักศึกษาเข้าใจกระบวนการวิจัย คือ การฝึกให้นักศึกษาทำวิจัยตนเอง มีการวิเคราะห์ตนเอง วางแผน ออกแบบวิธีการปฏิบัติ การสังเกต การเขียนสะท้อนคิด ซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนการทำวิจัยปฏิบัติการ ในชั้นเรียน ที่มีการทำงานอย่างเป็นระบบต่อเนื่องผ่านวงจรที่เรียกว่า “PAOR” มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน (plan) 2) การปฏิบัติตามแผน (act) 3) การสังเกตผลการปฏิบัติงาน (observe) และ 4) การสะท้อนผลการปฏิบัติ (reflect) (สุวิมล ว่องวานิช, 2555 : 54) นอกจากนี้การสะท้อนคิดผ่านการเขียนบันทึก (Diary) มีประโยชน์ในการช่วยให้ผู้เรียนได้ตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน สนุกในการเขียน เป็นไปตามแนวคิดของ Abigail (Abigail Beal March, 2007 อ้างถึงใน พระสุพจน์ ยืนศักดิ์, 2556 : 26) โดยซึ่งการใคร่ครวญ สะท้อนคิด ผู้เรียนจะค่อย ๆ ค้นพบด้วยตนเองว่า ปัจจัยสู่ความเป็นมืออาชีพ (ครู) ได้แก่ การใคร่ครวญสะท้อนคิด (reflection), ความมีใจที่เปิดรับ (open-mindedness), การตั้งใจ (whole-heartedness), ความรับผิดชอบทางปัญญา (intellectual responsibility) และความสนใจ ใคร่รู้ทางปัญญา (intellectual curiosity) (วิจารณ์ พานิช, 2562 : 125)

ผลการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยบูรณาการแนวคิด CCR ที่นำไปสู่การเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) พบว่า นักศึกษาครูเกิดการพัฒนาสมรรถนะที่ดีขึ้น ในทุกด้าน ทั้งด้านค่านิยมและคุณลักษณะ ความเป็นครู ความรู้และศาสตร์การสอน การปฏิบัติงานในหน้าที่ครู ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน โดยมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้นักศึกษาครูมีสมรรถนะที่สูงขึ้น ได้แก่ การเตรียมพร้อมตั้งแต่การบูรณาการแนวคิด CCR กับการเรียนการสอนใน 2 รายวิชาเอก ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะโดย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563 : 1-27) แนวทางที่ 1 : ใช้งานเดิมเสริมสมรรถนะ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสมรรถนะที่สอดคล้องกับบทเรียน ซึ่งผลที่ปรากฏสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริรัตน์ นาकिन (2562 : 273-282) เกี่ยวกับการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปัญหาศึกษาสำหรับนักศึกษาวิชาชีพ ครู พบว่า ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ในตนเอง เกิดแรงคิด ความรู้สึก สิ่งที่ได้รับผ่านตนเองและส่งผ่านไปที่คนอื่น ทำให้มีสติ รู้ตัว พิจารณาตนเองอยู่เสมอ เล่าปัญหาและอุปสรรคที่เกิดของตนเองสู่ผู้อื่นอย่าง เปิดใจ ยอมรับ ความแตกต่างทางความคิด และการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น เกิดการตระหนักรู้ในตนเองทั้งด้าน ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรม ส่งเสริมให้เพื่อนเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก เกิดแนวความคิดใหม่ๆ และ เสริมสร้างการตระหนักรู้เห็นคุณค่าตนเอง เข้าใจผู้อื่นมากขึ้นรับรู้ตนเองว่ามีด้านดีและด้านที่ต้องปรับปรุง และ เสนอแนะแนวทางการส่งเสริมตนเองให้ดีขึ้นตามลำดับ ในส่วนของคณาจารย์ในบทบาทของอาจารย์นิเทศ รวมถึงครูพี่เลี้ยง พบว่า อาจารย์นิเทศและครูพี่เลี้ยง ได้รับการฝึกฝนให้มีความรู้ และทักษะในสมรรถนะ

เกี่ยวกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และการวิจัยเป็นฐาน (CCR) ที่เพิ่มมากขึ้นตามการรับรู้ของตนเอง และก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดี ระหว่างนักศึกษา และครูพี่เลี้ยง ตามแนวคิดของ วิลโกลธอร์ ฤทธิคุปต์ (2562 : 1-10) ที่ใช้ทักษะการสื่อสารและสัมพันธภาพที่ดีเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานส่งเสริมให้ผู้ถูกชี้แนะใช้ศักยภาพของตน ค้นหาแนวทางแก้ปัญหา และเน้นการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนา และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามความต้องการและความสนใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1. ในการดำเนินการ 3 ระยะ 6 กิจกรรมการเรียนรู้ ต้องพิจารณา ประเมินบริบทเบื้องต้น ถึงความพร้อม ความสมัครใจ สัมพันธภาพ และเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน เพราะถ้าบริบท คณาจารย์ ครูพี่เลี้ยงไม่มีความพร้อม ไม่เชื่อมั่นในแนวคิดนี้ อาจส่งผลกระทบต่อผลการจัดกิจกรรม

2. การนำกิจกรรมดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ ควรมีการกำหนดกรอบเงื่อนไขเวลาที่เพียงพอ มีการบูรณาการเข้ากับรายวิชา หรือมอบหมายชิ้นงาน (Project) เพื่อเห็นผลลัพธ์เป้าหมายสมรรถนะที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการพัฒนาชุดเครื่องมือวัดและประเมินฐานสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพครูในแต่ละระยะของการประกอบวิชาชีพ

2. ควรมีการศึกษาการนำแนวคิด CCR ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน เพื่อพัฒนาสมรรถนะของนักเรียนและนักศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ และคณะ. (2553). *ความร่วมมือของเครือข่ายสถาบันการศึกษาเพื่อหนุนเสริมคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดฉะเชิงเทรา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ชาญชัย ศุภอรธกร และคณะ. (2556). *รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะแก่ครูผู้สูงอายุในการใช้ ICT เพื่อสนับสนุนงานบริหารและงานการเรียนการสอน กรณีศึกษา : โรงเรียนบ้านธาตุ ตำบลแสนสุข อำเภอรินช่าราบ จังหวัดอุบลราชธานี*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

พระสุพจน์ ยืนศักดิ์. (2556). *การใช้กิจกรรมการเขียนบันทึกสองคอลัมน์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนและนิสัยรักการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*

วิจารณ์ พานิช. (2562). *วิจัยชั้นเรียนเปลี่ยนครู*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสยามกัมมาจล.

- วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์. (2562) การชี้แนะการสอน: แนวทางการนำไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู. *วารสารราชพฤกษ์*. 17 (1). 1-10.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สำนักบริหารงานกรมมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2553). *แนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สิริรัตน์ นาคิน. (2562). ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 13 (3). 273-282.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2555). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน*. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง และพร้อมภาค บึงบัว. (2557). *ระบบพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)